

Terminologia cosmeticii în limba română actuală Premise și schiță

Iulia DRĂGHICI

Universitatea Româno-Americană

Rezumat

Terminologia cosmeticii (TC) în româna actuală devine din ce în ce mai captivantă datorită importanței crescute de care se bucură domeniul cosmeticii în societatea românească a ultimilor ani. Mass-media favorizează extinderea termenilor cosmetici specializați dincolo de domeniul strict al specialiștilor și marchează utilizarea lor cu frecvență crescută în limba comună. Alături de alte terminologii, TC reprezintă încă un domeniu care pune lexicul specializat în relație directă cu cel comun și evidențiază capacitatea românei actuale de a se îmbogăți prin împrumuturi, dar și prin stimularea creativității lexicale - asimilarea și valorizarea franțuzismelor, italianismelor și mai ales a anglicismelor.

Cuvinte cheie

terminologia cosmeticii, mass-media, limba comună, lexic specializat.

Introducere

Terminologia cosmeticii (TC) constituie un domeniu actual lipsit de o abordare științifică elaborată, dar de un interes deosebit pentru relațiile sale cu lexicul comun. Delimitarea domeniului cosmetic nu este dificilă, neexistând interdependențe stricte cu alte domenii. Interesul vorbitorilor din toate timpurile pentru imaginea personală ne permite să vorbim despre terminologia cosmetică în termenii unui cod sau circuit deschis. Termenii cosmetici specializați, alături de cei proprii altor terminologii, se extind continuu în comunicarea obișnuită din româna actuală, ca o consecință a „democratizării cunoașterii”, specifică societății moderne. În contextul ultimelor decenii, studiul terminologiilor științifice din perspectivă lingvistică este din ce în ce mai complex (v. A. Bidu-Vrănceanu 2007:18 - 45), antrenând nevoia de metode comune de cercetare a lexicului specializat în relație cu cel comun și de o abordare mai puțin

limitată, pe deplin justificată de interesul tot mai larg al vorbitorilor pentru termenii specializați, dincolo de stricta lor specialitate.

Terminologia cosmeticii în româna actuală a captat din ce în ce mai mult atenția datorită importanței mereu crescute de care se bucură în societatea românească a ultimilor ani. Mass-media favorizează extinderea termenilor cosmetici specializați dincolo de domeniul strict al specialiștilor și marchează utilizarea lor cu frecvență crescută în limba comună. Alături de alte terminologii, terminologia cosmetică reprezintă încă un domeniu care pune lexicul specializat în relație directă cu cel comun și relevă capacitatea românei actuale de a se îmbogăți prin împrumuturi, dar și prin stimularea creativității lexicale (asimilarea și valorizarea franțuzismelor, italianismelor și mai ales a anglicismelor).

Terminologia cosmeticii prezintă un interes mai larg pentru nespecialiști datorită modificărilor apărute în societatea românească a ultimelor două decenii de creștere relativ constantă în Europa. Am devenit o societate global informațională care produce și consumă mai multe bunuri și servicii, călătorește mai mult și trăiește mai mult. Rolul sporit al științei și tehnicii în epoca de față a apropiat cunoașterea specializată de cea obișnuită, determinând „laicizarea științelor” (F. Gaudin 1992 în A. Bidu-Vrănceanu 2007: 16 – 18).

Istoria cosmeticii se suprapune cronologic cu istoria societății umane, însă amploarea acestui domeniu este fără precedent în secolul al XXI-lea. Cosmetics, intuitivă și empirică, a fost considerată cel mult o artă timp de secole, însă a devenit în zilele noastre o disciplină care beneficiază de progresul constant al științelor fundamentale: biologie, farmacologie, fizică, chimie.

În contextul globalizării lingvistice, vorbitorii sunt foarte interesați și chiar afectați de dinamica lexicală complexă a limbii române actuale, antrenată de transformările social-economice în continuă derulare. Frecvența crescută cu care apare în mass-media o multitudine de termeni referitori la tehnici consacrate de înfrumusețare, tratamente cosmetice, intervenții dermatologice, chirurgie cosmetică – toate acestea formând deja un domeniu din ce în ce mai bine delimitat, și anume, cosmetologia - dovedește importanța lor pentru categorii tot mai largi de vorbitori și justifică pe deplin analiza **terminologiei cosmeticii** din perspectiva relației pe care o are cu limba comună. Devine astfel necesară înțelegerea și folosirea

corectă a termenilor cosmetici, în egală măsură cu alte terminologii, caracterizate și ele de tendința de „laicizare”.

Astfel, analiza **terminologiei cosmeticii** din perspectiva relației pe care o are cu limba comună constituie un demers necesar și interesant. Analiza utilizărilor concrete ale acestor termeni în texte cu grad inferior de specializare sau chiar în comunicarea obișnuită are în vedere corectitudinea folosirii sensurilor specializate de către nespecialiști și înregistrarea lărgirii înțelesurilor specializate sau a eventualelor noi sensuri. Această modalitate de cercetare duce la o manieră determinată a corpusului de termeni supuși analizei. Nu va fi luat în considerare domeniul cosmetologiei sau subdomeniile cosmetice, ci frecvența unor termeni cosmetici în textele de popularizare și în presa de largă circulație.

Din cauza absenței textelor academice de specialitate în cadrul TC, alcătuirea corpusului va lua în considerare în primul rând textele științifice de popularizare (prospecte farmaceutice ale produselor cosmetice, cataloage ale serviciilor oferite de saloanele cosmetice și centrele de înfrumusețare), apoi vor fi analizate ocurențele termenilor cosmetici în textele publicistice (presa de largă circulație: reviste, ziare, broșuri ale companiilor cosmetice, cataloage), pe o perioadă determinată: 2012-2013.

Metodologia constă în combinarea **analizei paradigmatică** cu cea **sintagmatică**, comparând sensurile dezvoltate de termeni în noile contexte de limbă comună cu definițiile consemnate de dicționarele generale (MDN, DEX) și propunând, în momentul în care sunt respectate anumite criterii de frecvență și de durată a atestărilor pentru un anumit sens, revenirea la definițiile de dicționar și înregistrarea acestuia.

Terminologia și terminografia. Concepte fundamentale

Ca disciplină științifică preocupată de comunicarea specializată și mijloacele ei specifice, **terminologia** („ansamblu structurat al termenilor de specialitate”) a apărut și s-a dezvoltat în a doua jumătate a secolului al XX-lea (v. A. Bidu-Vrănceanu 2007: 20-23). Alături de ea, **terminografia** este activitatea de recenzare a termenilor, gestionare și difuzare a informațiilor terminologice. În prezent, această activitate este realizată în majoritatea cazurilor pe suport informatic.

1. Terminologie. Termen vs. Cuvânt

Unitate fundamentală a terminologiei, **termenul**, în cea mai largă interpretare, reprezintă *forma* care desemnează un *concept determinat*, impus printr-o definiție, la nivelul unui *domeniu dat* (M. T. Cabré 2000: 35 în A. Bidu-Vrănceanu 2010: 20). Termenul are un conținut univoc, precis, monoreferențial în ierarhia conceptuală a unui domeniu dat, de aici rezultând caracterul *decontextualizat* al termenului (M. T. Cabré 2000: 35 în A. Bidu-Vrănceanu 2010: 20).

Transferul termenului în texte și contexte de largă circulație antrenează un proces de *determinologizare* a sensului său. Ca urmare, pe lângă dimensiunea *denotativă* - proprie sensului specializat - termenul capătă și o dimensiune *conotativă*, ajungându-se astfel la **cuvânt**. F. Rastier consideră termenul un cuvânt *supus restricțiilor* (1995: 55 în A. Bidu-Vrănceanu 2010: 22).

2. Terminologie „internă” (a specialiștilor) vs. „externă” (a nespecialiștilor)

Terminologia **internă** a apărut în deceniile 4 și 5 ale secolului al XX-lea, având scopul de a asigura o comunicare univocă, precisă, într-un anumit domeniu de activitate (M. T. Cabré 2000: 36 în A. Bidu-Vrănceanu 2010: 14). Obiectivele terminologiei interne erau reprezentarea cunoștințelor și transmiterea lor. Spre deosebire de aceasta, terminologia **externă** sau *socioterminologia* este preocupată de interesul general pentru identificarea și utilizarea adecvată a sensului specializat de către vorbitorii obișnuiți, nespecialiști, fiind interesată nu doar de emițător (specialistul), dar și de receptor (vorbitorul obișnuit) și canalul de comunicare (mass-media, texte cu grad mediu sau inferior de specializare).

3. Relația *lexic comun (LC)* – *lexic specializat (LS)* în dublu sens: *specializare* vs. *determinologizare (banalizare)*

Extinderea termenilor dincolo de comunicarea specializată – migrarea **termenului** spre **cuvânt** – atrage după sine opusul specializării, și anume **determinologizarea** sau **banalizarea** (A. Stoichițoiu-Ichim 2001: 110), o aproximare conceptual-semantică, și anume extinderea semnificației termenului din domeniul specializat în limba comună.

4. Definiții *lexicografice (DEX, MDN)* vs. *definiții terminologice (terminografice)*

Definirea reprezintă o activitate interdisciplinară, de interes social larg, răspunzând nevoii de a se face înțeles și de a comunica (A. Bidu-

Vrănceanu, 2000:15). **Definiția terminologică** este definiția specialistului, prezentă în manuale și limbaje de specialitate, de obicei mai simplă, mai scurtă și având un singur sens. **Definiția lexicografică** are un conținut mult mai complex, depășind latura semantică, adresându-se vorbitorului obișnuit sau mediu.

5. Mărci diastratice – dicționare de termeni specializați

Mărcile diastratice constituie informații sintetice, de ordin sintagmatic, notate între paranteze, înaintea definiției lexicografice în dicționarele monolingve și bilingve. Numeroase mărci diastratice desemnează îndepărtarea de la norma literară, indicând caracterul (non-literar) al cuvântului sau sensului, unele referindu-se la situația de comunicare sau uzajul vorbit, ierarhia socială, poziția vorbitorului sau conținutul (A. Bidu-Vrănceanu, C. Călărașu, L. I. Ruxăndoiu, M. Mancaș, G. P. Dindelegan 2001: 173). Prezența mărcii diastratice poate fi o informație foarte utilă pentru utilizarea corectă a cuvintelor, în vederea unei comunicări lingvistice adecvate.

Scopul și metodologia cercetării. Corpus

Terminologia cosmeticii va fi analizată din perspectiva relației sale cu lexicul comun. Va fi confruntat uzajul concret al termenilor cosmetici în texte cu specializare medie sau inferioară cu statutul lor strict specializat. Pentru o comunicare obișnuită care să integreze în mod adecvat termenii specializați este necesară o relație dinamică între dicționare și textele actuale de largă circulație care „își permit libertăți mai mici sau mai mari” (A. Bidu-Vrănceanu, 2007).

1. Principii metodologice

Ca metodă de cercetare lingvistică, se va urmări analiza sensului specializat în paradigme sau clase de termeni care să precizeze relațional și diferențial definițiile lexicografice și terminografice. Compararea celor două tipuri de definiții este foarte importantă pentru selectarea componentelor relevante, fie pentru specialiști, fie pentru vorbitorii nespecializați. Identificarea unor componente definitorii diferite în definițiile *lexicografice* față de cele *terminografice* prezintă un interes deosebit pentru descrierea terminologiei cosmetice.

În terminologie, **analiza paradigmatică** obține rezultate și prin studiul relațional al sensurilor specializate (A. Bidu-Vrănceanu 2007: 103-144). Analiza polisemiei, a sinonimiei, a antonimiei sau a

câmpurilor semantice s-a dovedit relevantă în studiul mai multor terminologii (A. Bidu-Vrăncianu 2010: 113-155). Selectarea unor termeni frecvenți în presa de largă circulație, deci în contact strâns cu lexicul comun, determină o dezvoltare remarcabilă a *polisemiei* unor termeni cosmetici de bază (ex. *a cosmetiza*), situație la care se ajunge mai ales prin extinderea în comunicarea obișnuită, prin utilizarea lor în contexte tot mai variate.

De asemenea, circulația prin mass-media determină o variație a expresiei, ceea ce conduce la dezvoltarea *sinonimiei* (A. Bidu-Vrăncianu 2007: 121-130). *Antonimia*, relație semantică precis condiționată, nu este caracteristică terminologiilor, dar ajută la interpretarea sensului specializat în terminologia cosmetică. Gruparea cuvintelor în clase paradigmatic numite *câmpuri* este foarte importantă pentru stabilirea elementelor definitorii și se va încerca aplicarea ei și în terminologia cosmeticii.

Din perspectiva unei terminologii „externe”, rolul *contextului* corelat cu cel al *textului* este foarte important. Termenii nu sunt autonomi decât în nomenclaturi, și atunci când sunt utilizați dincolo de comunicarea specializată se combină cu lexicul general și admit modificări contextuale care pot duce la libertăți sintagmatice, cu consecințe asupra sensului specializat (M. T. Cabré 2000: 34 în A. Bidu-Vrăncianu 2010: 147). Astfel, *contextul* reprezintă o modalitate fundamentală de identificare a sensului specializat.

Concluzie

Terminologia cosmeticii este dinamică, fiind în strânsă legătură cu evoluția continuă a realităților extralingvistice menționate în *Introducere*. Acest dinamism se manifestă atât la nivelul inventarului, cât și al sensurilor. Astfel că polisemia unor termeni de bază și impunerea unor sensuri conotative duc la îmbogățirea LC de către TC. Pe de altă parte, această tendință de deschidere a codurilor științifice se face nu doar spre limba comună, dar și spre alte discipline științifice, **interdisciplinaritatea** fiind o altă caracteristică a epocii contemporane (v. A. Bidu-Vrăncianu 2001 și 2007: 181-201).

Într-o interpretare generală, interdisciplinaritatea constituie prezența unui termen specializat în minimum două domenii științifice. În cazul TC, se constată că transferă mulți termeni din terminologia medicală, farmaceutică sau biologie pentru că exprimă analogii utile, acestea reprezentând surse de „împrumut” pentru TC. În ceea ce

privește domeniul modei, putem considera că TC reprezintă lexicul științific interdisciplinar de bază.

Dezvoltarea mijloacelor lingvistice care servesc comunicarea specializată – și în special a terminologiei – merită o atenție deosebită. Lucrări recente (A. Stoichițoiu-Ichim - *Creativitate lexicală în româna actuală*, 2006; *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, 2006; *Vocabularul limbii române actuale*, 2007) precum și sumara analiză a termenilor cosmetici cei mai uzitați evidențiază insuficienta cuprindere și tratarea incompletă a acestor termeni în dicționarele generale de limbă. Sunt astfel necesare eforturi deosebite pentru a asigura limbii române statutul de limbă a comunicării științifice astăzi și în viitor.

Bibliografie

- BIDU-VRĂNCEANU, A. (2000) - *Lexic comun, lexic specializat*, București: Editura Universității din București.
- BIDU-VRĂNCEANU, A. (2001) - *Lexic științific interdisciplinar*, București: Editura Universității din București.
- BIDU-VRĂNCEANU, A.; CĂLĂRAȘU, C.; IONESCU-RUXĂNDIOIU; MÂNCAȘ, M.; PANĂ DINDELEGAN, G. (2001) - *Dicționar de științe ale limbii*, București: Editura Nemira.
- BIDU-VRĂNCEANU, A. (2007) - *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București: Editura Universității din București.
- BIDU-VRĂNCEANU, A. (coord.), (2010) - *Terminologie și terminologii*, București: Editura Universității din București.
- Cabré, M. T., (1998) - *La terminologie. Théorie, méthode et applications*, Ottawa: Presses de l'Université d'Ottawa et Armand Colin.
- STOICHIȚOIU-ICHIM, A. (2006a) - *Creativitate lexicală în româna actuală*, București: Editura Universității din București.
- STOICHIȚOIU-ICHIM, A. (2006b) - *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, București: Editura Universității din București.
- STOICHIȚOIU-ICHIM, A. (2007) - *Vocabularul limbii române actuale*, București: Editura BIC ALL.